

Contactorgaan van de sectie Diptera van
de Nederlandse Entomologische Vereniging

Enige soorten van het geslacht *Pipizella* in Nederland.

door Wouter van Steenis en Jeroen van Steenis

Inleiding

In het kader van de EIS zweefvliegenwerkgroep hebben we in het begin van de jaren '90 getracht alle vondsten van het geslacht *Pipizella* te verzamelen. Dit verslag geeft een voorlopig overzicht van de resultaten. Voor volgend jaar hebben we een uitgebreider overzicht gepland dat in Faunistische Mededelingen zal verschijnen. Aanvullende waarnemingen zijn hiervoor nog welkom.

Het genus *Pipizella*

Het genus *Pipizella* bestaat in West-Europa uit een achttal soorten kleine zwarte zweefvliegjes. Het genus maakt deel uit van de Pipizini, gekenmerkt door een glad gezicht zonder antenneknobbel, middenknobbel of mondrand.

Voor de determinatie van de verschillende soorten wordt meestal gebruik gemaakt van genitaalkenmerken. De algemenere Nederlandse soorten zijn echter ook met andere kenmerken redelijk te herkennen.

In het verleden zijn er verschillende soorten uit Nederland gemeld: o.a. *P. virens* (Fabr.) en *P. maculipennis* (Mg.). Pas sinds het werk van Lucas (1976) en Goeldlin de Tiefenau (1974) is er helderheid gekomen in de verschillende West-Europese soorten. Alle meldingen van *P. maculipennis* bleken te berusten op foute determinaties. De soorten *P. virens* en *P. annulata* (Macq.) bleken wel in Nederland voor te komen, maar vrijwel beperkt tot Zuid-Limburg. De enige verspreid in Nederland voorkomende soort is *P. varipes* (Mg.), zie van der Goot (1981). Na (niet het eerste) heronderzoek van de collectie van Linneaus menen Thompson et al (1982) overigens dat de soort *P. viduata* (L.) zou moeten heten. Wij houden het voorlopig nog maar bij de meest gebruikte naam.

De bruikbaarste determinatietabellen voor Nederland zijn de tabellen van Van der Goot (1981) en Verlinden

(1991). In de publicatie van Lucas (1976) worden voor nog enige andere soorten tekeningen van de mannelijke genitaliën gegeven.

Werkwijze

Gezien de verwarring in het verleden hebben we niet naar literatuurverwijzingen gezocht. We zijn zoveel mogelijk collecties afgegaan en hebben hier de aanwezige exemplaren opgenomen.

Alle waarnemingen zijn gedigitaliseerd. De waarnemingen zonder coördinaten zijn voorzien van Amersfoort-coördinaten met behulp van de plaatsnamenlijst van EIS-Nederland. De gegevens zijn in het programma ORDE ingevoerd. Hiermee zijn verspreidingskaartjes en eenvoudige vliegtijd-diagrammen gemaakt.

Pipizella varipes

P. varipes is in Nederland veruit de algemeenste soort van het genus. Er zijn 900 waarnemingen van de soort verzameld. Zij komt algemeen voor in de pleistocene delen van Nederland. Ook in Zeeland, Zuid-Holland en Noord-Holland worden regelmatig waarnemingen gedaan. Het merendeel hiervan komt uit de duinen of langs de rivieren. In de kleigebieden van Groningen, Friesland en de Flevopolders zijn geen waarnemingen gedaan. Ook op de Waddeneilanden is *P. varipes* niet waargenomen.

Uit de grafiek met het aantal vangsten per jaar is duidelijk af te lezen dat er vóór 1960 nauwelijks waarnemingen van de soort zijn gedaan. Het merendeel van de waarnemingen stamt uit de jaren '60 en de jaren '80, terwijl er uit de jaren '70 minder waarnemingen zijn. Dit komt waarschijnlijk doordat in die jaren minder zweefvliegen zijn verzameld in Nederland. Dit verschijnsel is ook te vinden bij Barendregt (1992) en Van der Linden (1986). De kleinere hoeveelheid

waarnemingen in de jaren '90 wordt veroorzaakt doordat dit decennium nog niet is afgelopen en doordat de waarnemingen van de laatste jaren nog niet zijn verwerkt.

De hoofdvliegtijd van *P. varipes* loopt van mei tot en met augustus. De meeste waarnemingen worden eind mei-begin juni gedaan. De eerste waarneming is van 20 april, de laatste waarneming van 16 oktober.

P. varipes is in veel verschillende biotopen gevangen. Op hele droge plaatsen wordt de soort echter weinig gevangen. In bloemenrijke graslanden en wegbermen langs de rivieren is de soort eigenlijk altijd wel te verzamelen. Ook bosranden en wegbermen in het binnenland zijn goede biotopen.

Fig. 1. Verspreiding *Pipizelle varipes*

Pipizella annulata

Van *P. annulata* zijn 30 waarnemingen verzameld. De soort komt uitsluitend voor in Limburg. Het gros van de waarnemingen komt uit Zuid-Limburg, en ook uit Midden-Limburg zijn enkele waarnemingen bekend.

Bij *P. annulata* is het aantal waarnemingen in de laatste jaren relatief gezien groot in vergelijking met vroeger. Het vrijwel ontbreken van waarnemingen vóór 1960 zal komen doordat er toen relatief weinig is gevangen in Zuid-Limburg. In de jaren '60 en vanaf de jaren '80 is hier juist veelvuldig gevangen.

De vliegtijd van *P. annulata* loopt van begin juli tot half augustus, met enkele waarnemingen in juni.

P. annulata is duidelijk een warmteminnende soort. De meeste waarnemingen worden gedaan op kalkgraslanden. De soort wordt ook wel aangetroffen op bloeiende

planten (o.a. bereklauw) in de omringende struweelbegroeiingen en wegbermen.

Fig. 2. Verspreiding *Pipizella annulata*

Pipizella virens

Van *P. virens* zijn 60 waarnemingen bekend. Hiervan komt het overgrote deel uit Zuid-Limburg. Heel vroeger is de soort een keer waargenomen bij Nijmegen. In de jaren '70 is er een waarneming gedaan bij Den Bosch.

Opmerkelijk is het geringe aantal waarnemingen van de laatste 20 jaar. In de jaren '60 en '70 is de soort veelvuldig gevangen. Sindsdien zijn nog maar zes waarnemingen gedaan. Aan de vliegtijd kan dit niet liggen. De hoofdvliegtijd van de soort is half mei tot half juni, met enige late vangsten tot eind augustus. Ook de afgelopen 15 jaar is er in deze periode veelvuldig gevangen in Zuid-Limburg. Het is dus waarschijnlijk dat de soort werkelijk in aantal achteruit gegaan is.

Over het biotoop van de soort is niet zo veel bekend. De meeste waarnemingen komen van kalkgraslanden. Ook in bosranden en wegbermen wordt de soort gevangen.

Uitleiding

Het globale voorkomen van de soorten is wel duidelijk. Er zijn nog de nodige gaten in de kennis, die met nader onderzoek en meer waarnemingen kunnen worden opgevuld. Met name de biotoopvoorkeur van de soorten en de verbazingwekkende achteruitgang in aantal waarnemingen van *P. virens* verdienen nadere aandacht.

Een veldtabel voor de inheemse zwarte vliegen (Bibionidae)

door Theo Zeegers

Inleiding

Iedereen kent ze wel: die vliegachtige muggen die in het voorjaar vaak in grote aantallen door de lucht dansen of in de vegetatie hangen. Zwarte vliegen¹ dus, waarvan de mannetjes direct opvallen door hun absurd grote ogen. De vrouwtjes hebben veel kleinere ogen en die treft men doorgaans ook minder talrijk aan.

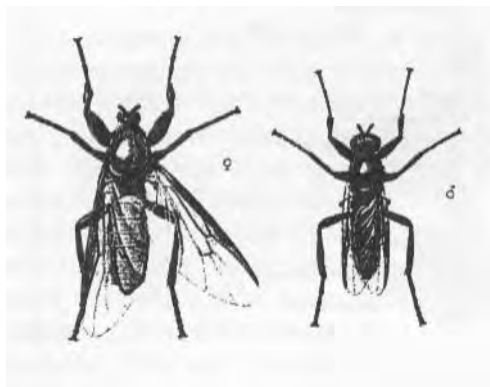

Fig. 1. ♀ en ♂ *Bibio hortulanus*

In ons land komen ten minste 15 soorten zwarte vliegen voor. Drie hiervan (*Bibio lanigerus*, *Bibio marci* en *Dilophus febrilis*) zijn bijzonder algemeen en talrijk. Andere zijn juist erg zeldzaam of lokaal. Tabellen waarmee de inheemse soorten gedetermineerd kunnen worden zijn die van Duda (1930), Verbeke (1971) en Freeman & Lane (1985). De bruikbaarheid van deze tabellen in het veld is evenwel beperkt door het gebruik van subtiele kenmerken. Hierdoor is het zeker voor de beginner niet eenvoudig in het veld snel het kaf (*Bibio lanigerus*) van het koren te scheiden.

In dit artikel poog ik een eenvoudige tabel voor de herkenning van de inheemse Zwarte vliegen te geven. Deze tabel verschilt geheel van alle bestaande tabellen in opzet. Veel traditionele kenmerken zal men niet aantreffen. Mijn tabel leunt sterk op de kleur van beharing en poten. Hopelijk lukt het de lezer hiermee met een loep al in het veld de meer bijzondere soorten tussen de algemene uit te pikken. Ik ben mij ervan bewust dat onderstaande tabel een experimenteel karakter heeft. Daarom moet bij voorkeur de determinatie van bijzondere soorten met de klassieke tabellen geverifieerd worden. Losse vrouwtjes *Bibio* kunnen niet met deze tabel gedetermineerd worden, maar die zal men niet vaak aantreffen (zie onder).

Bij iedere soort probeer ik de verspreiding en talrijkheid aan te geven. Deze informatie is evenwel slechts gebaseerd op mijn eigen ervaringen en mogelijk dus niet geheel representatief. De vliegtijd wordt gegeven in decades. Ik hoop dat deze tabel de lezer aan zal moedigen op zoek te gaan naar *Bibio anglicus*, *ferruginatus*, *pomonae* en andere soorten waarvan de recente verspreiding op dit moment niet helder is.

Waarnemen van zwarte vliegen

De meeste zwarte vliegen hebben een korte vliegtijd van slechts enkele weken per jaar. De hoofdmoot van de soorten vliegt in het voorjaar, van eind april tot eind mei. In deze periode zal men dus zeer actief naar Zwarte vliegen moeten uitkijken. Probleem is dat juist dan ook de talrijkste soorten vliegen, te weten *Bibio marci*, *B. lanigerus* en *Dilophus febrilis* (eerste generatie). Deze soorten zal men eigenlijk op iedere excursie met redelijk weer in de eerste helft van mei moeten kunnen vangen. Om de minder algemene soorten efficiënt op te kunnen sporen is het zaak de drie talrijke soorten zeer goed te leren kennen. Zwarte vliegen in de zomer zijn uitzonderlijk en moeten dus altijd goed bekeken worden. In de nazomer kan de tweede generatie van *Dilophus febrilis* talrijk zijn, maar dat wisselt nogal van jaar tot jaar. Het seizoen eindigt laat in de herfst met de vliegtijd van *Bibio clavipes* (tot diep in oktober).

Zwarte vliegen hebben een uitbundig zwermgedrag. Deze zwermen bestaan uit mannetjes. Vrouwtjes die in de buurt van een zwerm komen worden direct door mannetjes benaderd. De kopulatie vindt plaats in de vegetatie (zoals bij alle muggen in touw-trekhouding). Rond zwermen kan men dan ook frequent kopula's aantreffen. Daarnaast kan men zowel de mannetjes als de vrouwtjes regelmatig op bloemen aantreffen.

Fig. 2. ♀ *Dilophus febrilis*

Door hun gedrag vallen de mannetjes veel meer op dan de vrouwtjes. Daardoor zal men zelden in het veld vrouwtjes aantreffen zonder de begeleidende mannetjes. De veldtabel, met name voor het genus *Bibio*, richt zich dan ook op de mannetjes.

Voor het determineren van individuele vrouwtjes *Bibio* is Verbeke (1971) verreweg de beste tabel. Het onderscheiden van de vrouwtjes van enkele gewonere soorten, met name *Bibio lanigerus* versus *B. varipes*, is evenwel geen sinecure. Omdat men frequent kopula's tegenkomt, loont het de moeite om de vrouwtjes via de bijbehorende mannetjes goed te leren kennen.

Hoe herken ik een Zwarte Vlieg (Bibionidae) ?

Zwarte vliegen zijn middelkleine tot grote Diptera met veelledige antennes die evenwel opvallend kort zijn (niet veel langer dan de kop). De enige andere muggenfamilie met opvallend korte antennes is die van de Scatopsidae. Deze zijn evenwel altijd klein tot zeer klein, zodat verwarring met Bibionidae niet aannemelijk is. In geval twijfel herkent men een Zwarte vlieg aan de min of meer ronde ogen, bij het mannetje sterk vergroot, en aan de meerledige palp. Scatopsidae hebben sterk niervormige ogen en een eenledige palp.

Het genus *Penthetria* reken ik hier tot de Bibionidae op grond van bovenstaande kenmerken, maar is duidelijk afwijkend en wordt soms tot een "eigen" familie (Pleciidae) gerekend. In tegenstelling tot de andere Bibionidae raken bij de mannetjes de ogen elkaar niet. Bovendien ontbreken de doorns op de schenen, zo karakteristiek voor *Bibio* en *Dilophus*.

¹. De veelvuldig gebruikte Nederlandse naam "Maartse vlieg" dient vermeden te worden. Zij is namelijk gebaseerd op een verkeerde interpretatie van *marci*, hetgeen refereert aan St Maarten (25 april).

Tenslotte ...

Ik hoop dat de lezer komend voorjaar met deze tabel aan de slag gaat. Voor de gemiddelde vliegenvanger zullen Zwarte vliegen door hun zwermgedrag en bloembezoek eenvoudig te vinden zijn. Drie à vier soorten moet men hier al snel in kunnen herkennen. Om de meer bijzondere soorten te vinden zal men wat meer doorzettingsvermogen moeten hebben. Maar de volhouder wint! Na tien jaar Zwarte vliegen kijken heb ik bijna alle inheemse soorten ook daadwerkelijk te pakken gehad. Alleen nou die *B. anglicus* nog ... Veel succes met de jacht!

Literatuur

- Duda, O., 1930. Bibionidae. In *Vliegen der Palaearktischen Region II/1(4)* (E. Lindner ed.).
- Freeman, P. & R.P. Lane, 1985. *Bibionidae. Handbooks for the Identification of British Insects* 9(7).
- Verbeke, J., 1971. *Bibionidae de la fauna belge. Etude des matériaux de l'institut royal des sciences naturelles de Belgique. 1. - Le genre *Bibio* Geoffroy. Bull. Inst. r. Sci. na. Belg. 47 (23): 1-22.*

Adres van de auteur:
Weegschaalstraat 207
7521 CH Enschede

Tabel tot de genera van Bibionidae

1	Vleugels rudimentair, niet geschikt om mee te vliegen. Poten steltachtig lang. Mannetjes met de ogen elkaar niet rakend.....	<i>Penthetria</i>
-	Vleugels volledig ontwikkeld, mug kan vliegen. Poten niet steltachtig. Mannetjes met de ogen elkaar over grote afstand rakend.....	2
2	Scheen 1 met twee sterke einddoorn, zonder doorns halverwege (fig. 3).....	<i>Bibio</i>
	Scheen 1 met een krans van einddoortjes en een krans van doortjes halverwege (fig. 4).....	<i>Dilophus</i>

Omdat de doortjes niet altijd makkelijk te zien zijn, is er in de *Bibio*-tabel een kruisverwijzing naar *Dilophus* opgenomen. Bij twijfel dus altijd via het genus *Bibio* verder gaan.

Genus *Penthetria*

Eén soort: *Penthetria funebris* (= *holosericea*).

Opvallende verschijning door de gereduceerde, zwarte vleugels en stelpoten. De mug kan niet vliegen maar des te harder lopen. Mannetjes met vergrote ogen die elkaar evenwel niet raken.

Bewoner van bronnenbossen en oevers van beekjes. Vrij zeldzaam in Zuid-Limburg, op één plek in Twente (mogelijk nog elders in Oost-Nederland), maar op lokaties vaak in aantal. Verschijnt zeer vroeg in het jaar midden.iv - begin.v (een enkel vrouwtje van eind.v).

Genus *Dilophus*

De twee zekere inheemse soorten verschillen het sterkst in het vrouwelijk geslacht. Vandaar dat ik de kenmerken voor de vrouwtjes eerst noem.

1	Vrouwtjes: vleugels sterk verdonkerd, met name een band aan de voorrand, waarin het vleugelstigma ook ligt.
Mannetjes: aan de voorrand van de vleugel zijn basaal 3 en apicaal 2 aders sterk verdonkerd (namelijk de costa, R1 en R 4+5, zie fig. 5).....	<i>Dilophus febrilis</i>
	Algemeen en vaak zeer talrijk, twee generaties per jaar: begin.iv-begin.v (-eind.v) & begin.viii-eind.ix (-midden.xi). De talrijkheid van de tweede generatie wisselt sterk van jaar tot jaar.	
-	Vrouwtjes: vleugels melkwit, met daardoor sterk contrasterend zwart vleugelstigma.
Mannetjes: aan de voorrand van de vleugel zijn basaal 2 en apicaal 1 ader sterk verdonkerd (namelijk de costa en R1, zie fig. 5), doordat ader R 4+5 (de ader richting vleugeltop) niet verdonkerd is.....	<i>Dilophus femoralis</i>
	Voornameijk langs de kust gevangen, daar veelal talrijk. Mijn vangsten stammen uit eind.v - begin.vi, dus na de eerste generatie van <i>D. febrilis</i> .	

Hierop sterk gelijkend zijn *Dilophus humeralis* en *D. antipedalis*, beide mogelijk in ons land voorkomend. Genitaal-onderzoek!

Veldtabel voor mannetjes *Bibio*

Mannetjes zijn te herkennen aan de grote ogen die elkaar over geruime afstand raken. Vrouwtjes hebben kleine ogen die breed gescheiden zijn en zijn niet met onderstaande tabel te determineren, daarvoor gebruike men Verbeke (1971). Wel vermeld ik waar handig de kleur van de vrouwtjes als extra kenmerk, om hiermee de determinatie van kopula's te vergemakkelijken.

Een technisch maar belangrijk kenmerk voor de mannetjes is de vorm van metatars 3 (het basale tarslid van de achterpoot). Deze kan ofwel ongeveer 3 x zo lang als breed zijn (fig. 8) en heet dan iets verdikt; ofwel ongeveer 4 x zo lang als breed zijn (fig. 9) en heet dan slank. De soorten *clavipes*, *johannis* en *lanigerus* hebben een iets verdikte metatars 3, alle overige soorten hebben een slanke.

1	Achterlijf grotendeels licht behaard (wit, grijs, gelig) (vaak met uitzondering van het eerste segment)	2
-	Achterlijf grotendeels zwart behaard	13
2	Borststukrug grotendeels licht behaard (soms erg spaarzaam) ¹	3
-	Borststukrug grotendeels zwart behaard	9
3	Aders in de achterste vleugelhelpt zeer licht, nauwelijks kontrasterend met het vleugelvlies. Pootkleur variabel	4
-	Aders in de achterste vleugelhelpt duidelijk getekend. Poten grotendeels donker	8
4	Poten geheel zwart	5
-	Tenminste de schenen lichter gekleurd.	7
5	Schenen met twee sterke einddoorns (fig. 3). Borststuk lang behaard (niet veel korter dan achterlijf). Vleugelstigma duidelijk en egaal donker van ader R1 tot aan R 4+5 (fig. 5). Costa donker tot aan de tak van R 4+5 (fig. 5). Dwarsader r-r minstens zo lang als dwarsader r-m (fig. 5). Vrouwtje met oranje achterlijf.....	6
-	Schenen zonder einddoorn maar met doortjeskrans halverwege en aan de top (fig. 4). Borststuk kort en spaarzaam behaard (minder dan achterlijf). Vleugelstigma het donkerst rond ader R 1, vervaagd richting R 4+5 (fig. 6). Costa donker tot aan de vleugeltop, dus ruim voorbij ader R 4+5 (fig. 6). Dwarsader r-r aanzienlijk korter dan dwarsader r-m (fig. 6). Vrouwtjes geheel zwart..... <i>Dilophus spec.</i> Zie tabel hierboven.	
6	Kleinere soort, rond de 6 mm. Dwarsader r-r niet of maar weinig langer dan dwarsader r-m (fig. 5). Borststukrug licht behaard met enkele zwarte haren in twee banen middenop	<i>Bibio ferruginatus</i> Zeldzaam, begin.v - midden.v.
-	Middelgrote soort, 8-10 mm. Dwarsader r-r zeker tweemaal zo lang als dwarsader r-m. Zwarte beharing op borststukrug in de regel uitgebreider.....	lichte kleurvormen van <i>Bibio hortulanus</i> , zie 12
7	Schenen helder rood. Metatars 3 iets verdikt, ongeveer 3 x zo lang als breed (fig. 8)	<i>Bibio lanigerus</i> Zeer talrijk, eigenlijk overal in grote aantallen aan te treffen van eind.iii - midden.v).
-	Schenen bruinig. Metatars 3 slank, 4 x zo lang als breed (fig. 9)	<i>Bibio edwardsi</i> Niet uit NL. Mogelijk slechts een kleurvarieteit van <i>B. varipes</i> .
8	Sporen van scheen 1 erg kort. Scheen 1 nauwelijks verdikt	<i>Bibio venosus</i> Zeldzaam, eind.iv - begin.v.
-	Sporen van scheen 1 van normale lengte, dat wil zeggen tenminste 1/3 x de lengte van de scheen. Scheen 1 aan de top duidelijk verdikt	<i>Bibio reticulatus</i> Zeldzaam, mogelijk in de binnenduinrand talrijker, eind.iv - eind.v.
9	Schenen met helder rood	10
-	Poten geheel donker, schenen niet noemenswaardig lichter	11
10	Metatars 3 slank, ongeveer 4 x zo lang als breed (fig 6).....	<i>Bibio varipes</i> Verspreid in bossen voorkomend, maar nooit in zo grote aantallen als <i>B. lanigerus</i> , midden.iv - midden.v. In sommige jaren treft men overwegend de donkerpotige varieteit, var. <i>atripes</i> .
-	Metatars 3 iets verdikt, ongeveer 3 x zo lang als breed (fig 5).....	<i>Bibio lanigerus var. hybridus</i> Door sommige auteurs als goede soort beschouwd.
11	Lente of voorzomer-soorten (tot en met juni). Verdikking van dij 3 begint reeds in de basale helft (soms twijfelachtig bij <i>varipes</i>). Metatars 3 slank (fig. 9).....	12
-	Nazomer- of herfstsoorten (na juli). Dij 3 in de basale helft geheel slank. Metatars 3 nogal verdikt (fig. 8)..... <i>Bibio clavipes</i> en <i>Bibio lepidus</i> <i>B. lepidus</i> is mogelijk slechts een varieteit van <i>clavipes</i> . Hierover lopen de meningen nog uiteen. Zeldzaam, (viii-) ix-x.	
12	Vleugel melkwit, aders in achterste vleugelhelpt melkwit. Vrouwtje oranje.....	<i>Bibio hortulanus</i> Zeldzaam, voornamelijk tegen de duitse grens aan gevangen, soms in grote aantallen. Deze soort is in centraal-Europa (Duitsland, Polen) beestachtig algemeen. Vliegtijd begin.v - begin.vi, gemiddeld wat later dan <i>B. marci</i> .
-	Vleugel bruinig, aders in achterste vleugelhelpt donkerder (gelig). Vrouwtje zwart <i>Bibio varipes var. atripes</i> . Zie punt 9.	

¹ *B. hortulanus* kan op het borststukrug fifty-fifty licht/donker behaard zijn. Daarom is deze soort via beide keuze-mogelijkheden opgenomen.

13	Poten geheel zwart	14
-	Poten ten dele helder rood	16
14	Grote soort (groter dan 10 mm.). Voorrand van de vleugel verdonkerd, vleugelstigma duidelijk, rest van de vleugel melkwit.....	<i>Bibio marci</i>
	Algemeen en doorgaans talrijk, midden.iv - eind.v.	
-	Middelgrote of kleine soorten. Indien vleugel melkwit, dan de voorrand en vleugelstigma niet opvallend verdonkerd.....	15
15	Vleugelstigma licht en onduidelijk begrensd. Vrouwtje zwart.....	<i>Bibio leucopterus</i>
	Gewoon maar doorgaans niet in grote aantallen, eind.iv - eind.v.	
-	Vleugelstigma donker(bruin) en duidelijk begrensd. Achterlijf vrouwtje oranje.	<i>Bibio anglicus</i>
	Zeldzaam (recent nog uit Zuid-Limburg), eind.iv-midden.v.	
16	Dijen veel roder dan de schenen. Vleugelstigma licht.	<i>Bibio pomonae</i>
	Zeldzaam, vnl. nog in Zuid-Limburg (ook recent ?), vliegt in twee generaties: v en vii-viii. In Europa een typische heuvel- en middelgebergtesoort. Niet zeldzaam in de Ardennen. Door grootte, pootkleur en vliegtijd een zeer opvallende verschijning.	
-	Schenen minstens zo licht als de dijen. Vleugelstigma donkerbruin.	17
17	Antennes van normale lengte, met 9 leedjes. Metatars 3 iets verdikt, ongeveer 3 x zo lang als breed (fig. 8).....	<i>Bibio johannis</i>
	Verspreid (?), midden.iv - midden.v. Een soort die sommige jaren talrijk is, en dan weer jaren niet te vinden.	
-	Antennes opvallend kort, met 7 leedjes. Metatars 3 slank, ongeveer 4 x zo lang als breed (fig. 9).....	<i>Bibio nigriventris</i>
	Vrij zeldzaam en doorgaans een enkel exemplaar, maar mogelijk veelvuldig over het hoofd gezien, midden.v - midden.vi.	

Figuren (aangepast naar Freeman & Lane, 1985)

Fig 3. Scheen 1 van *Bibio* met twee sterke einddoorns.

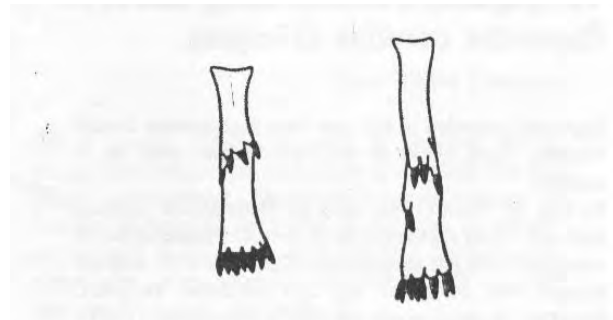

Fig 4. Scheen 1 van *Dilophus* met twee kransen van doortjes.

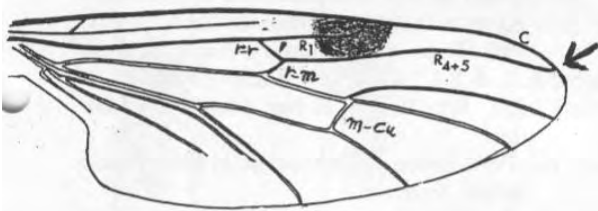

Fig 5. Vleugeladering van *Bibio ferruginatus* met gebruikte termen (C = Costa).

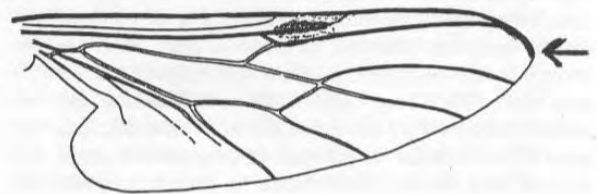

Fig 6. Vleugeladering van *Dilophus*.

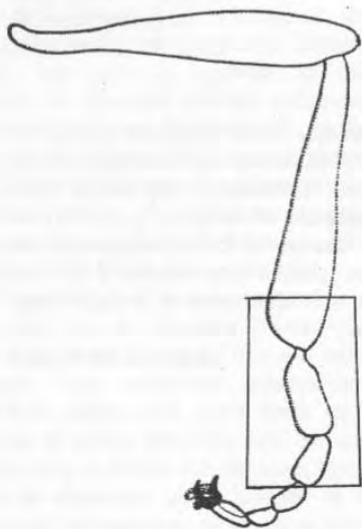

Fig 7. Poot 3 van *B. lanigerus* met positie van de metatars.

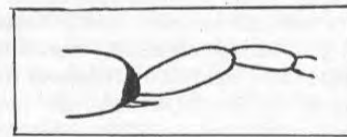

Fig 8. Metatars 3 van *B. lanigerus* (iets verdikt, 3 x zo lang als breed). Voor positie metatars zie fig. 7.

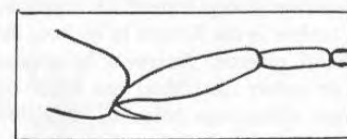

Fig 9. Metatars 3 van *B. varipes* (slank, 4 x zo lang als breed).

Vliegtijd en overwintering van *Eupeodes corollae* (Meigen)

Eupeodes corollae is één van onze algemeenste zweefvliegen. Toch blijkt er wel wat nieuws over op te merken.

In Van der Goot (1981) staat als Nederlandse vliegtijd half mei - eind september en er wordt opgemerkt dat de soort pas eind juli tevoorschijn komt, want de waarnemingen van de eerste tijd zijn zeldzame vangsten. Dezelfde vliegtijd wordt vermeld in Barendregt (1991). Iets verder naar het zuiden vermeldt Verlinden (1991) voor België echter 21.III-23.X met de aantekening dat de piek meestal 's zomers is (eind juli- augustus). In Verlinden (1994) is de vliegtijd iets gewijzigd in (21.III) 4.IV-23.X. Stubbs & Falk (1983), met de Zuid-Engelse data inbegrepen, noemen als vliegtijd april-oktober. Verder naar het noorden, in Denemarken, waar de soort ook zeer algemeen is, is de vliegtijd half mei tot eind november (Torp, 1994). De overwintering geschiedt volgens Torp als puparium in Midden-Europa, maar hij schrijft dat *E. corollae* in Denemarken ongetwijfeld elke winter uitsterft zodat ze (met *Episyrphus balteatus*) de talrijkste trekker onder de zweefvliegen is. Uit Duitsland noemt Bothe (1994) als vliegtijd april tot oktober.

Tot zover lijkt alles rond. Zuid-Duitse, Zuid-Engelse en Belgische data uit april, verder noordelijk pas in mei.

Maar er klopt voor ons land iets niet. Ursula Krause (1997 boek, 1995 gelijknamige dissertatie) werkte bij Göttingen (ter hoogte van Venlo) en bij Hannover (ter hoogte van Enschede) in Noord-Duitsland. Ze vond eieren van *E. corollae* in begin mei. Die zullen van april-dieren afkomstig geweest zijn. En ze plaatste bij Göttingen een kooi van 31x26x30 cm. met gaas bespannen met daarin als wegkruipmogelijkheid stukken schors en ook stukken hout met boorgaten. Deze kooi stond er de hele winter van eind oktober tot in maart. Daarin zaten onder andere twee wijfjes en een mannetje van *E. corollae* en daarvan ging één wijfje pas dood op 7 maart! Die was de winter doorgekomen! De tegenwerping die men kan maken is dat Krause in de kooi suikerwater en stuifmeel plaatste. Daarover beschikken overwinteraars in de natuur niet. Maar van de bij ons zekere overwinteraar *Episyrphus balteatus* overleefde onder die omstandigheden ook slechts zes van de zestien wijfjes tot 7 maart (niet later).

Wat wij kunnen leren uit deze gegevens is dat *E. corollae* in ons land ongetwijfeld ook in april vliegt. Wie heeft dergelijke vliegen in zijn verzameling? En wellicht zijn er maart-beesten (zoals in België: 23.III) die misschien als vlieg overwinterd hebben. Voor over-

wintering als vlieg pleiten malaisevangsten door Krause bij Göttingen van *E. corollae*-wijfjes in 1993 in januari, februari en maart (niet uit die maanden in 1994 en niet bij Hannover in beide jaren). Er blijkt uit dat het wel nuttig kan zijn om een vangtent de winter door te handhaven!

Literatuur

- Barendregt, A., 1991. Zweefvliegtabel, achtste druk: 1-92. Jeugdbondsuitgeverij, Utrecht.
- Bothe, G., 1994. Schwebfliegen, siebte Auflage: 1-122. DJN, Hamburg.
- Goot, V.S. van der, 1981. De zweefvliegen van Noordwest-Europa en Europees Rusland, in het bijzonder van de Benelux: 1-275. KNNV, Utrecht.
- Krause, Ursula, 1997. Populationsdynamik und Ueberwinterung von Schwebfliegen (Diptera, Syrphidae) in zwei unterschiedlich strukturierten Agrarlandschaften Norddeutschlands: 1-151. Paul Haupt, Bern, Stuttgart, Wien.
- Stubbs, A.E. & S.J. Falk, 1983. British Hoverflies: 1-253. Brit. Entom. & Nat. Hist. Soc., London.
- Torp, E., 1994. Danmarks svirrefluer: 1-490. Apollo Books, Stenstrup.
- Verlinden, L., 1991. Fauna van België. Zweefvliegen (Syrphidae): 1-298. KBIN, Brussel.
- Verlinden, L., 1994. Faune de Belgique. Syrphides (Syrphidae): 1-289. I. R. Sc. nat. Belg., Bruxelles.

Volkert van der Goot
N. Anslijnstraat 42
1068 WN Amsterdam

Naschrift redactie:

Ik heb zelf een ♀ van deze soort verzameld op bloeiende esdoorn bij Enode (ten zuiden van Nuenen, N-Br) op 19.IV.1987. N.a.v. het bovenstaande lijkt het me waarschijnlijk dat dit exemplaar als imago of pop overwinterd heeft. De kans daarop zal in het zuiden van ons land waarschijnlijk het grootst zijn. Ook een ♂ en ♀ in Nuenen Broek op 16.V.1992 waren voor Nederland aan de vroege kant.

Jaap van der Linden

Rariteitjes uit het Doornpark (Scheveningen), 1995-1997

Toen ik op 24 juni 1997 tussen vijf en zes uur 's middags in het Scheveningse Doornpark (Amersf. coörd. 078-457) wandelde, werd mijn oog getroffen door een zwerm sterk glanzende vliegen. Een insectennet had ik niet bij me, wel enkele vangbuisjes; dus toen een tweetal vliegen zich van de groep losmaakte om op een blad neer te strijken konden ze worden verzameld.

Het bleek te gaan om mannetjes van de wapenvlieg *Beris morrisii*, een soort die ik hier overigens al eerder had aangetroffen (♀ 20.VI.1995, bevindt zich nu te Amsterdam). Volgens Brugge (1987) vormen de mannetjes bij deze soort inderdaad zwermen. Brugge geeft alleen vindplaatsen in Limburg op, maar Paul Beuk vertelde mij al naar aanleiding van mijn eerste vondst, dat het dier ook in het oosten van het land is aangetroffen.

Opmerkelijk lijkt me echter, dat de vlieg, die bij Brugge te boek staat als "duidelijk gebonden aan beken en bronnetjes" nu juist moest opduiken in het Doornpark, een overwegend nogal droog, gedeeltelijk verpakt, opgaand binnenduin, hoewel de omringende tuinen, soms voorzien van kleine vijvertjes, het predikaat 'vrij droog' niet verdienen. Het lijkt er daarom op of er eerder sprake is van een voorkeur voor, dan van een absolute binding aan bronnetjes aan beken.

Andere vermeldenswaardige waarnemingen uit het zelfde park:

10.X.1996 *Leopoldius signatus* (Conopidae), op inmiddels gerooide klimophaag. Deze late soort komt graag op klimop (Smith, 1969, met dank aan Mark van Veen voor een telefonisch consult).

29.VI.1995 *Megamerina dolium* (Megamerinidae). Deze opmerkelijk gebouwde vlieg bleek bij een verblijf in de koelkast zo verstijfd, dat ik meende dat het dier van ellende was overleden. Na geruime tijd, langer dan bij vliegen van vergelijkbare grootte, kwam het insect echter bij, waarna een poetsbeurt volgde. Vooral het lange achterlijf, de vleugels en de grote achterpoten werden gepoetst, meer dan de minder opvallende voorzijde. (Overigens wordt dit poetsgedrag, evenals het recht gan staan bij een op de rug liggende vlieg, nog uitgevoerd zonder kop, zoals de studie van een *Syritta*, die bij het vangen zijn kop had verloren mij leerde). Terugplaatsen in de koelkast leidde wederom tot verstijving met de bijbehorende lange opwarmperiode. Een bladluis werd als voedsel niet aangenomen; stappen in een druppel suikerwater leide tot een korte 'elektrische-schokreactie', maar tot voedselopname kwam het niet.

1.VII.1997 *Campiglossa misella* (Tephritidae), manne-

tje, gesleept van *Artemisia vulgaris*. Deze soort zal uiteindelijk wel minder zeldzaam blijken. Eerdere waarnemingen dateren van eind september en oktober (Van Aartsen, 1992). Op diezelfde datum, uit dezelfde familie op *Carduus crispus* een mannetje dat ik als *Tephritis hyoscyami* determineer. Meerder exemplaren werden gezien, maar de meeste niet verzameld.

10.VI.1996 *Trychopsomyia lucida* (Syrphidae), vijfje. Niet vermeld in Delfos (1995), waarschijnlijk dus nieuw voor Zuid-Holland, maar in de genoemde publicatie is de belangrijke collectie Lucas niet meegenomen.

7/8.V.1996 en 29.V.1996 *Chyliza annulipes* (Psilidae). Van Urk (1992) vermeldt voor het Doornpark *Pinus sylvestris* en ?*Pinus nigra*, hetgeen de aanwezigheid van deze soort kan verklaren (zie Van der Goot, 1991).

Literatuur

Aartsen, B. van, 1992. Nieuwe en zeldzame boorvliegen voor de Nederlandse en Belgische fauna (Diptera: Tephritidae). Ent. Ber. Amst. 52: 73-76.

Brugge, B., 1987. Wapenvliegengtabel. Jeugdbondsuitgeverij, Utrecht.

Delfos, M.J., 1995. De zweefvliegen van Zuid-Holland (Diptera: Syrphidae). NNM, Leiden.

Goot, V.S. van der, 1991. Chamaepsila (Terapsila) obscuritarsis nieuw voor Nederland en enkele opmerkingen over andere Nederlandse wortelvliegen (Diptera: Psilidae). Ent. Ber. Amst. 51: 143-144.

Smith, K.G.V., 1969. Diptera, Conopidae. Hand. Ident. Br. Ins. X, 3A, RES. London.

Urk, R.M. van, 1992. Doornterrein, de houtgewassen. Privétyposcript, Den Haag.

P.S. Nadere gegevens over het Doornpark zijn bij mij aanwezig en voor geïnteresseerden verkrijgbaar (o.a. flora-lijst en lijst aangetroffen Syrphidae).

Alexander Deelman
Doornstraat 349
2584 AN Den Haag

Rariteitjes

Een rubriek voor alle bijzondere, gekke, opvallende, vroege, late, nieuwe of oude, maar vooral rare vliegen- of muggenwaarnemingen in Nederland en omliggende landen. Dé mogelijkheid voor het doorgeven van die zeer zeldzame soort of die vindplaats buiten het normale verspreidingsgebied, die je nergens anders kwijt kunt, maar ook afwijkende kenmerken of gedragingen en dergelijke. Al deze waarnemingen kunnen gestuurd worden naar Jaap van der Linden.

Met deze keer bijdragen van Theo Zeegers (Weegschaalstraat 207, 7521 CH Enschede), Laurens van der Leij (Van Coehoornplein 35, 5223 BV Den Bosch) en Volkert van der Goot (N. Anslinstraat 42, 1068 WN Amsterdam).

Stevenia umbricata (Rhinophoridae)

1♂ 22.v.1997, Haarlem, binnenstad, (vers) dood in vensterbank. Deze soort werd pas in 1977 voor het eerst in ons land gevangen, maar lijkt nu geleidelijk aan terrein te winnen.

Theo Zeegers

Stratiomyia potamida (Stratiomyiidae)

1♀ 29.vii.1997, Enschede, campusterrein, op Bereklauw. Dit exemplaar werd langs één van de vijvers gevangen. Deze vijvers liggen in de bedding van een oude beek en zijn met duikers aan elkaar verbonden. Er is dan ook sprake van enige stroming in het water. Het biotoop lijkt dus voor *potamida* niet geheel ongeschikt en mogelijk betreft het meer dan een zwerver. Meer exemplaren konden evenwel ook later niet gevonden worden.

Theo Zeegers

Paragusia elegantula (Scatophagidae; Miltogramminae)

Van deze in ons land zeldzame en tot de duinen beperkte soort zijn volgens de literatuur nog geen gastheren bekend. H. Wiering ving direct bij nesten van *Bembix rostrata* in de Verbrande Pan bij Bergen (N.H.) een ♀ op 12.vii.1997. Hoewel hiermee nog niet definitief een gastheer vastgesteld is, lijkt *Bembix* een meer dan aannemelijke kandidaat-gastheer te zijn.

Theo Zeegers

Hybomitra lurida (Tabanidae)

1♀ uit een vangtent in De Wieden (UTM: LD0540) 16-25.v.1995 (BvA leg.). Deze soort was sinds 1975 niet meer in ons land gevangen. Zowel bij ons als in Polen komt de soort voor in struwelen (veelal van Wilgen *Salix* spp.) op veengronden. Het is één van de

vroegstvliegende daasoorten in ons land.

Theo Zeegers

Orthonevra intermedia bij Engelen

Letterlijk onder de rook van mijn woonplaats 's-Hertogenbosch trof ik op 9 juni 1997 bij de eendenkooi van Engelen (Amersf. coörd. 146-413) in het struweel naast het fietspad een tweetal *Chrysogaster*-achtige vliegjes in copula aan. Het bleek dat ik hier met een koppeltje *Orthonevra intermedia* van doen had. De soort is in Brabant niet eerder gevangen. De vondst werd om 20.00 uur 's avonds gedaan, niet echt een tijdstip waarop bij de gemiddelde dipterist de handen gaan jeuken.

Laurens van der Leij

Platycheirus-perikelen

Ook op 9 juni 1997 ving ik in een fraai begroeide berm bij de eendenkooi van Engelen een drietal ♀♀ *Platycheirus fulviventris*. Op 15 juni vond ik hier nog eens drie exemplaren. De soort is in Noord-Brabant niet algemeen.

Bij de toevoeging van deze vangst aan mijn collectie vond ik dat de drie al aanwezige exemplaren "er wat anders uitzagen". Wat bleek: de door Jo Wasser op 30 en 31 juli 1989 gevangen en aan ondergetekende gedoneerde beesten konden als *P. perpallidus* ontmaskerd worden. Het drietal is gevangen bij het Kamerven (1♂,1♀) en Wasven (1♀) tussen Gerwen en Stiphout, Amersf. coörd. 168-389. Deze nieuwe vindplaatsen passen goed in het verspreidingsbeeld van de soort, zie het artikel van Jaap van der Linden in *Vliegenmepper* 4(2):10-11.

In het Bossche Broek (149-408) konden op 26 april (2♂♂, 2♀♀) en 4 juli (2♂♂, 1♀) meerdere exemplaren van *P. occultus* door mij verschalkt worden. Biotoop: een vochtig, weinig gebied met zeggevegetatie.

1♀ *P. manicatus* werd door mij op 4 augustus aan de oever van de Maas bij 's-Hertogenbosch (147-418) vlakbij een opgespoten terrein gevangen. Jaap van der Linden wees me op de enigszins afgeplatte voortarsen, een mannelijk kenmerk dat wel vaker bij wijfjes uit dit genus wordt aangetroffen.

Laurens van der Leij

Criorhina floccosa in de luwte

In de luwte van een bosje ving op een zeer winderige 31 mei jl. een mannetje *Criorhina floccosa*. De vindplaats is gelegen bij het gehucht Poeldonk naast de Zuid-Willemsvaart (Amersf. coörd. 154-409) onder de rook van 's-Hertogenbosch. Het betreft hier een oud dijkje van de Aa met aan de voet ervan een elzenbroekbosje, weilanden en enkele oude wielen. Andere vermeldenswaardige Diptera waren

Parhelophilus frutetorum en *Chrysogaster viduata*. Het contrast met het omliggende landschap, waar men bijkans uit het hemd woei, was frappant. Uit de windrijke berm van de Zuid-Willemsvaart sleepte ik slechts *Opomyza petrei*. Op dezelfde dijk was op 19 juli een ♂ *Chrysopilus luteolus* te bewonderen.

Laurens van der Leij

Over enkele sluipvliegjes

Gymnosoma-soorten zijn kale (vrijwel borstelloze) sluipvliegjes (Tachinidae) en hebben doorgaans een bol en rond, roodachtig achterlijf met zwarte tekening. Ze parasiteren op wantsen. Jan Woudstra, wantsenspecialist, zag enkele van deze kleine vliegjes en zei: "Die lijken wel erg op larven van boomwantsen (Pentatomidae) als je de vleugeltjes wegdenkt". Ik keek het na en ja hoor, alle *Gymnosoma*-soorten waarvan de gastheren bekend zijn, parasiteren op boomwantsen. Het zou dus mogelijk zijn dat hun tekening op de één of andere, onbekende manier te maken heeft met hun gastheer en dat is iets om in gedachten te houden. Volwassen boomwantsen hebben een totaal ander kleurpatroon dan hun larven en vertonen geen enkele gelijkenis met het kleurpatroon van *Gymnosoma*-soorten.

Volkert van der Goot

Cheilisia scutellata met rood derde sprietlid

Op 26.VIII.1997 ving ik in de AW-duinen, FU 0700, bij Vogelenzang een mannetje van de genoemde soort met een derde sprietlid van de kleur die bij *C. soror* (bekend uit B, D en DK) hoort. Dat het *C. scutellata* was, was Claus Claussen met me eens, maar uit het stuk *Cheilisia*-tabel uit het Duitse zweefvliegenboek (in voorbereiding) dat hij opstuurde bleek dat daar slechts vermeld stond dat bij *C. scutellata* het derde sprietlid "rötlich braun" kon zijn. Men is dus gewaarschuwd: het kan "rötlich" zijn! Het bewuste exemplaar wordt, met bijbehorende etiketten, in de verzameling van het Zoölogisch Museum Amsterdam gezet.

Volkert van der Goot

Larvale paedogenese bij *Eristalis*

Indertijd vernam ik van de heer M. Ottenheim, die voor zijn proefschrift (zie literatuurlijst elders in dit nummer) *Eristalis*-larven kweekte, dat het wel gebeurde dat er b.v. tien larven werden ingezet die dertien vliegen opleverden. Ik vond enige dagen geleden eindelijk de publicatie die dat verklaarde bij mijn overdrukken terug: Ibahim, I.A. & A.M. Gad, 1975. The occurrence of paedogenesis in *Eristalis* larvae (Diptera: Syrphidae). J. med. Ent. 12 (2): 268. Daarin staat dat uit grote *Eristalis tenax*-larven plotseling drie kleine larven te voorschijn kunnen komen. In deze publicatie

staat een foto waarop te zien is dat de kleine larven de grote verlaten door een opening op de rand van adembuis en lichaam. Asexuele voortplanting door larven heet larvale paedogenese, als de larven dat doen door eieren te leggen heet het neotenie (Axolotl). Ik noem dit larvale paedogenese, omdat het bij galmuggen voor kan komen dat een pop larven produceert.

Volkert van der Goot

Recente literatuur

Met bijdragen van Paul Beuk (vrijwel alles), Mark van Veen (MV) en Volkert van der Goot (VvdG).

Diptera algemeen en artikelen over meerdere families

Bächli, G., 1997. Die Arten der Tanypezidae, Dryomyzidae, Periscolididae, Aulacigastridae en Stenomicridae in der Schweiz (Diptera). - *Mitteilungen der Entomologischen Gesellschaft von Basel* 47(1): 29-34. *Faunistisch overzicht.*

Evenhuis, N.L., 1997. *Litteratura Taxonomica Diptero-orum (1758-1930). Volume I. A-K.* Backhuys Publishers, Leiden. i-ix, 1-426.

Evenhuis, N.L., 1997. *Litteratura Taxonomica Diptero-orum (1758-1930). Volume II. L-Z.* Backhuys Publishers, Leiden. 4 + 427-871.

Recent verschenen boek (in twee delen) over de taxonomische literatuur over Diptera tot 1930, voor zover die gepubliceerd is in boeken of serieboekwerken. Per auteur worden de werken besproken en zo mogelijk worden portretten en handtekeningen (voor het handschrift) getoond. Soms wat saillante details over de persoon in kwestie.

Merz, B., 1996. Zur Faunistik der Pyrgotidae, Platystomatidae und Ulidiidae (= Otitidae) (Diptera, Tephritoidea) der Schweiz mit spezieller Berücksichtigung von *Otites* Latreille. - *Mitteilungen der Schweizerischen Entomologischen Gesellschaft* 69: 405-416. *Titel spreekt voor zich, het gedeelte over Otites gaat vergezeld van een tabel.*

Rognes, K., 1995. Recent records of rare flies from Norway (Diptera: Lauxaniidae, Fanniidae, Tachinidae). - *Fauna Norvegica, Serie B* 42: 136-138.

Rognes, K., 1997. The Calliphoridae (blowflies) (Diptera: Oestroidea) are not a monophyletic group. - *Cladistics* 13: 27-66.

Als de heren en dames systematici zich niet in kunnen houden, dan kan er heel wat gaan veranderen op het gebied van de indeling van de Calyptrata. De Calliphoridae gaan dan misschien wel verdwijnen...

Rognes, K., & L.O. Hansen, 1996. Further records of rare flies from Norway (Diptera: Periscelididae, Stratiomyidae, Scathophagidae, Muscidae, Fanniidae, Calliphoridae, Rhinophoridae, Sarcophagidae, Tachinidae). - *Fauna Norvegica, Seria B* 43: 75-79.

Titel spreekt voor zich.

Zuijlen, J.W.A van, T.J.M. Peeters, P.S. van Wielink, A.P.W. van Eck & E.H.M. Bouvy (red.), 1996. *Brand-stof. Een inventarisatie van de entomofauna van het natuurreservaat 'De Brand' in 1990.* Insektenwerkgroep K.N.N.V.-afdeling Tilburg, Tilburg. 6 + 1-228.

Het langverwachte resultaat van de inventarisatie van 'De Brand'. In de vorige Vliegenmepper uitgebreid besproken door Wouter van Steenis.

Acroceridae (kogelvliegen)

Weinberg, M., & G. Bächli, 1997. Faunistik und Taxonomie der Acroceriden (Diptera) der Schweiz. - *Mitteilungen der Schweizerische Entomologische Gesellschaft* 70: 209-224.

Titel spreekt voor zich, geheel gaat vergezeld van duidelijke tabel met illustraties.

Anisopodidae (venstermuggen)

Haenni, J.-P., 1997. Anisopodidae (Diptera) de la faune de Suisse, avec la description d'une espèce nouvelle. - *Mitteilungen der Schweizerischen Entomologische Gesellschaft* 70: 177-186.

Bevat onder andere een tabel tot de soorten, waarbij ook alle Nederlandse soorten zijn opgenomen. De tabel is zowel in het Frans als het Engels.

Asilidae (roofvliegen)

Dunk, K. von der, 1996. Bestimmungsschlüssel für Raubfliegen (Dipt., Asilidae). - *Galathea*

12(4): 131-146.

Met de komst van onze eigen roofvliegenatlas is dit meer iets voor diegenen die hun overzicht compleet willen hebben.

Asteiidae (-)

Merz, B., 1996. Die Asteiidae (Diptera) der Schweiz. - *Revue Suisse de Zoologie* 103(4): 893-904.

Een wat obscure familie, die in Nederland nog weinig werd onderzocht. Alle Nederlandse soorten zijn in de tabel opgenomen.

Conopidae (blaaskopvliegen)

Clements, D.K., 1997. *Conops vitellinus* (Diptera, Conopidaenopidae): a possible British species. □ *Dipterists Digest, Second Series* 3(2): 49-53.

De mogelijkheid van het voorkomen van Conops vitellinus Loew, 1847, in Engeland wordt besproken, waarbij de aandacht wordt gevestigd op de onderscheidende kenmerken ten opzichte van Conops quadrifasciatus De Geer, 1776.

Rivosecchi, L., 1996. Chiavi analitiche illustrate sui Conopidae (Diptera) della fauna Italiana. - *Bollettino del Museo Civico di Storia Naturale di Verona* 20(1993): 135-151.

Voor wie het Italiaans machtig is, die mag het proberen met deze geïllustreerde tabel tot de Italiaanse blaaskopvliegen.

Dolichopodidae (slankpootvliegen)

Stark, A., & C. Cocquempot, 1997. *Ortochile nigrocoeruleus* Latreille, 1809 (Diptera, Dolichopodidae) als Transporteur einer Meloiden-Larve (Insecta, Coleoptera, Meloidae). - *Studia Dipterologica* 4(1): 171-172.

Titel spreekt voor zich, overigens geïllustreerd met fraaie kleurenfoto.

Empididae (dansvliegen)

Chvála, M., 1996. A taxonomic revision of the *Hilara maura*-group (Diptera: Empididae) in Europe. - *Systematic Entomology* 21: 265-294.

Revisie van de vijftien soorten uit deze

groep, waarvan de soort *Hilara maura* (Fabricius, 1776) één van de algemenere soorten dansvliegen van ons land is.

Chvála, M., 1997 A revision of the European species of the *Hilara chorica*-complex (Diptera, Empididae), with new synonymy and description of a new species. - *Studia Dipterologica* 4(1): 99-113.

Revisie van de Hilara chorica-groep, waarbij onder andere Hilara aartseni (let op de naam! -JvdL) nieuw uit Nederland wordt beschreven. Verder een tabel tot de soorten van deze groep van kleine dansvliegjes.

Megamerinidae (boomschorsvliegen)

Krivosheina, N.P., & M.G. Krivosheina, 1997. A contribution to the biology and morphology of the larvae of Megamerinidae (Diptera). - *Studia Dipterologica* 4(1): 231-237.

Onder andere de larve van Megamerina dolium (Fabricius, 1805) wordt in dit artikel beschreven. De larven leven achter de schors van omgevallen bomen.

Micropezidae (steltpootvliegen)

Merz, B., 1997. Die Micropezidae (Diptera) der Schweiz. - *Mitteilungen der Schweizerischen Entomologische Gesellschaft* 70: 93-100.
Titel spreekt voor zich.

Otitidae (prachtvliegen)

Zie onder Ulidiidae.

Pallopteridae (-)

Merz, B., 1997. Zur Faunistik der Pallopteridae der Schweiz (Diptera). - *Mitteilungen der Schweizerischen Entomologische Gesellschaft* 70: 225-230.
Titel spreekt voor zich.

Phoridae (bochelvliegen)

Disney, R.H.L., & P.L.Th. Beuk, 1997. European *Phalacrotophora* (Diptera: Phoridae). - *Entomologist's Gazette* 133: 185-192.

Overzicht van de Europese soorten van dit lieveheersbeestjespoppen-parasiterende geslacht, met de beschrijving van Phalacrotophora beuki (alweer zo'n bekende naam! - JvdL) uit Nederland en een tabel tot de soorten.

Piophilidae (kaasvliegen)

Merz, B., 1996. Die Piophilidae (Diptera) der Schweiz mit Beschreibung einer neuen Art. - *Mitteilungen der Schweizerischen Entomologischen Gesellschaft* 69: 345-360.
Een wat obscure familie, die in Nederland nog weinig werd onderzocht. De meeste, zo niet alle, Nederlandse soorten zijn in de tabel opgenomen.

Psilidae (wortelvliegen)

Dengler, K., 1997. Zur Lebensweise von *Chyliza leptogaster* Panzer und *Ch. nova* Collin (Psilidae, Diptera) und ihre Bedeutung als Urheber von Bastnekrosen an Laubbäumen. - *Studia Dipterologica* 4(1): 143-164.
De wortelvliegen Chyliza leptogaster (Panzer, 1798) en Chyliza nova Collin, 1944, leven als cambium-vreters in schorsnecrosen op loofbomen. Hun levenswijze daar werd bestudeerd en beschreven.

Pipunculidae (oogkopvliegen)

Dunk, K. von der, 1997. Ecological studies on Pipunculidae (Diptera). - *Galathea* 13(2): 61-76.
Uitgebreid overzicht van waarnemingen aan oogkopvliegen. Zowel aantekeningen over het samen voorkomen van soorten op bepaalde plekken als de samenstelling van de verdere insektenfauna op die plekken. Van verschillende soorten ook waarnemingen voer gedrag e.d.

Rhagionidae (snavelvliegen)

Drake, C.M., & P.J. Chandler, 1997. *Chrysopilus erythrophthalmus* (Diptera, Rhagionidae) in Scotland and more records from England. - *Dipterists Digest, Second Series* 3(2): 59-61.
Waarnemingen van Chrysopilus erythrophthalmus Loew, 1840, in het Verenigd Koninkrijk, met aanvullende

(ecologische) gegevens over de vindplaatsen en aantekeningen over determinatie.

Sciomyzidae (slakkendodende vliegen)

Greve, L., 1996. *Tetanocera freyi* Stackelberg, 1963 (Diptera, Sciomyzidae) new to Norway. - *Fauna Norvegica, Seria B* 43: 99-100. *Titel spreekt voor zich.*

Merz, B., 1996. Neue und bemerkenswerte Funde von Sciomyzidae (Diptera) der Schweiz mit einer Liste der Arten vom Vogelmoss bei Neudorf (Kanton Luzern) und vom Rüss-Spitz (Kanton Zug) bei Maschwanden ZH. - *Entomologische Berichte, Luzern* 36: 95-100. *Onder andere vier soorten nieuw voor de Zwitserse fauna.*

Syrphidae (zweefvliegen)

Faunistiek

Dunk, K. von der, 1997. Neues über Schwebfliegenvorkommen in Bayern (Dipt., Syrphidae). - *Galathea* 13(1): 19-20. *Lijst van waarnemingen met enkele soorten nieuw voor de deelstaat.*

Dussaix, C., 1997. Liste provisoire des syrphides du département de la Sarthe (France), suivie de notes sur les stades immatures de quelques espèces (Diptera, Syrphidae). - *Bulletin de la Société Entomologique de France* 102(2): 159-169. *Behalve een lijst van 136 soorten uit dit departement ook aantekeningen over larven, waar men gericht naar heeft gezocht.*

Falck, M., 1996. *Mallota megilliformis* (Fallén, 1817) and *Chrysotoxum cautum* (Harris, 1776) (Diptera: Syrphidae) new to Norway. - *Fauna Norvegica, Seria B* 43: 58-60. *Titel spreekt voor zich.*

Verlinden, L., 1996. Some recent Alpine records of various species of the genus *Pipizella* (Dipt., Syrphidae), including the second record of *Pipizella cantabrica* Claussen, 1994. - *Bulletin et Annales de la Société Royale Belge d'Entomologie* 132: 265-268. *Titel spreekt voor zich.*

Larven en ontwikkeling

Aston, A., 1997. Recurrence of *Callicera aurata* Rossi (= *aenea* Fabr.) (Dipt.: Syrphidae) in North Hampshire. - *Entomologist's Record and Journal of Variation* 109: 143.

Van deze soort werd eerst aangenomen, dat zij als larf alleen leefde in rotholtes van dennen, maar die komen ter plaatse bijna niet voor. Verder onderzoek heeft aangetoond dat de soort ook op beuk zit. Zie ook hieronder.

Kopf, A., N.E. Rank, H. Roininen, J. Tahvanainen, 1997. Defensive larval secretions of leaf beetles attract a specialist predator *Parasyrphus nigratarsus*. *Ecological Entomology* 22(2): 176-183.

*Afschrikingsstoffen van bladkevers, bedoeld om predatoren te weren, werken averechts bij zweefvliegjarven, ze worden juist aangetrokken. Het genus *Parasyrphus* leeft van bladkeverlarven, en het artikel beschrijft het foeragegedrag van *P. nigratarsis*. De predatie op de kevers *Phratora vitellinae* en *Linnaea aenea* werd geobserveerd. De larven van *P. nigratarsis* volgen het faecaliënspoor van beide keverlarven, en ze worden ook aangetrokken door de stof salicyl aldehyde, de belangrijkste afweerstof van *L. aenea*. Larven van *P. nigratarsis* weigeren *Agelastica alni* als prooi. (MV)*

Ottenheim, M.M., 1997. The evolution and function of phenotypic plasticity of *Eristalis* Hoverflies. Proefschrift R. U. Leiden, 127 pp. Den Haag. *Met recept voor het kweken van *Eristalis*-larven. (VvdG)*

Perry, I., 1997. *Callicera aurata* in Suffolk found breeding in birch. - *Dipterists Digest, Second Series* 3(2): 53. *Titel spreekt voor zich.*

Stubbs, A.E., 1997. Observations on the ecology and oviposition of *Eumerus sabulorum* (Syrphidae) and *Acrosathe annulata* (Therevidae) (Diptera). - *Dipterists Digest, Second Series* 3(2): 54-55. *Op basis van veldwaarnemingen wordt gesuggereerd dat *Eumerus sabulorum* (Fallén, 1817) als larve zou leven op *Zandblawtje* (*Jasione montana* L.). De*

viltvlieg *Acrosathe annulata* (Fabricius, 1805) (beter bekend als *Thereva annulata*) werd ei-afzettend waargenomen op los zand met spaarzame vegetatie.

Rotheray, G.E., 1996. The larva of *Brachyopa scutellaris* Robineau-Desvoidy (Diptera: Syrphidae), with a key to and notes on the larvae of British *Brachyopa* species. - *Entomologist's Gazette* 47: 199-205.
Titel spreekt voor zich.

Rotheray, G.E., 1997. Larval stages of the predatory hoverflies *Trichopsomyia flavitarsis* (Meigen), *Platycheirus melanopsis* Loew and *Parasyrphus nigratarsis* (Zetterstedt) (Diptera: Syrphidae). - *Entomologist's Gazette* 48: 127-134.
Titel spreekt voor zich.

Systematiek en variatie

Goeldlin de Tiefenau, P., 1997. Le genre *Trichopsomyia* Williston, 1888 (Diptera: Syrphidae) en Europe avec description d'une nouvelle espèce, connu depuis longtemps. - *Mitteilungen der Schweizerischen Entomologische Gesellschaft* 70: 191-201.
Revisie van het genus *Trichopsomyia* in Europa. *Trichopsomyia joratensis* wordt als nieuw beschreven, maar dit is de soort die gewoonlijk te boek stond als *Trichopsomyia carbonaria* (Meigen, 1822). Het enige Nederlandse exemplaar (uit Eesveen, abusievelijk vermeld als *Eebveen*) wordt slechts als curiositeit genoemd vanwege afwijkende haarkleur, maar staat niet bij het onderzochte materiaal. De tabel wordt ook in het Engels gegeven.

Láska, P., & V. Bílik, 1996. On the problems of the species *Dasysyrphus venustus* (Zetterstedt) and *D. hilaris* (Meigen) (Dipt., Syrphidae). - *Entomologist's Monthly Magazine* 132: 305-309.
Na uitgebreid onderzoek naar twee genoemde soorten komen de schrijvers tot de conclusie dat het toch echt om twee soorten gaat.

Macgowan, I., F.S. Gilbert & G.E. Rotheray, 1997. The status of *Melanostoma dubium* (Diptera, Syrphidae). - *Dipterists Digest*, Second

Series 3(2): 79-87.

Het onderscheid tussen *Melanostoma dubium* (Zetterstedt, 1837) en *Melanostoma mellinum* (Linnaeus, 1758) was altijd al moeilijk te maken, maar nu tonen de schrijvers aan dat het mogelijk slechts één soort betreft die met de hoogte varieert. Ze gaan echter niet tot synonymisering over.

Speight, M.C.D., J.-P. Sarthou, 1997. The European *Temnostoma* species (Dip.: Syrphidae). - *Entomologist's Record and Journal of Variation* 109: 127-132.
Revisie van de vier Europese soorten, inclusief een tabel.

Thompson, F.C., 1997. Revision of the *Eristalis* flower flies (Diptera: Syrphidae) of the Americas south of the United States. - *Proceedings of the Entomological Society of Washington* 99(2): 209-237.
Een overzicht met nieuwe soorten voor degenen die met materiaal uit deze regio te maken krijgen. (MV)

Tachinidae (sluipvliegen)

Tschorsnig, H.-P., 1996. Gipfelbesuchende Raupenfliegen in Westeuropa (Diptera: Tachinidae). - *Mitteilungen des Internationalen Entomologischen Vereins* 21(1/2): 1-19.
Artikeltje over het verschijnsel 'hill topping' bij sluipvliegen.

Tephritidae (boorvliegen)

Baugnée, J.-Y., 1996. *Rhagoletis meigenii* (Loew, 1844), diptère Tephritidae nouveau pour la faune de Belgique. - *Bulletin et Annales de la Société Royale Belge d'Entomologie* 132: 399-400.
Titel spreekt voor zich.

Bjureke, K., & L. Greve, 1996. *Tephritis arnicæ* (L. 1758) (Diptera, Tephritidae) new to Norway. - *Fauna Norvegica, Seria B* 43: 60-61.
Titel spreekt voor zich.

Ulidiidae (prachtvliegen)

Merz, B., 1996. Systematik und Faunistik der Gattung *Herina* (Diptera, Otitidae) der Schweiz. - *Mitteilungen der Schweizerischen*

Entomologischen Gesellschaft 69: 329-344.
Wederom een artikel met Zwitserland als middelpunt, waarbij alle Nederlandse soorten ook in de tabel zijn opgenomen. Voor als je verder wilt kijken naar wat we mogelijk nog kunnen verwachten...

Diptera op internet

Op het almaar uitdijende internet zijn ook plekken ("sites") te vinden waar aandacht aan Diptera wordt besteed. Als ik zo een plek tegenkom, sla ik deze altijd even op. Er zijn plekken met zeer veel informatie, met bijvoorbeeld tabellen, literatuurlijsten of een artikel. Andere plekken geven algemene informatie of mooie foto's. Ik zal hier een aantal plekken bespreken, die volgens mij de moeite waard zijn om te bezoeken. Voor de goede orde in verband met twijfel over afbreekstreepjes: er komen geen - in internetadressen voor, behalve als uni- of th- in de duitse adressen.

De plekken die ik hier bespreek zullen een fractie vormen wat er op internet te verkrijgen is. Het enige selectie criterium is dat ik er (toevallig) tegenaan gelopen ben, degenen die mijn interesse kennen zal dat ook onmiddellijk opvallen. De Vliegenmepper en ik houden ons aanbevolen voor aanvullingen.

Diptera

Een aantal plekken geeft informatie over Diptera of bevat verwijzingen naar Dipterafamilies. De eerste drie plekken zijn daar goede voorbeelden van. De Duitse plek geeft uitvoerige informatie over een groot aantal Diptera-families. De Amerikaanse plek is summierder, maar belooft voor de toekomst ook tabellen. Als laatste volgen twee internetadressen van Vockeroth en Thompson, vooral interessant vanwege de literatuur. En om de personen wat te leren kennen.

<http://www.forst.uni-muenchen.de/LST/ZOO/HEITLAND/DE-TINVERT/introduction.html>

<http://www.forst.uni-muenchen.de/LST/ZOO/HEITLAND/DE-TINVERT/DIPTERA/diptera.html>

<http://www2.sel.barc.usda.gov/Diptera/research.htm>

<http://res.agr.ca/PUB/brd/staff/english/html/vockerot.html>

<http://www2.sel.barc.usda.gov/Selhome/fct.htm>

Asilidae

Op één of andere manier is er een aantal leuke en uitgebreide plekken over roofvliegen. De eerste plek, van F. Geller-Grimm, is zeer uitgebreid, met tabellen, soortenlijsten, en literatuur. De tweede is een aardige in de serie weekdieren van Vroege Vogels. De daarop volgende plekken geven informatie over een soort of genus roofvliegen, en vaak ook over de persoon die de

plek opgezet heeft.

<http://www.th-darmstadt.de:80/~fgeller/welcome.htm>

http://www.omroep.nl/vara/radio/vroegv/weekdier/roofvlieg_.html

http://rbcml1.rbcm.gov.bc.ca/End_Species/es_franc/species/robfly.html

<http://rbcml1.rbcm.gov.bc.ca/nathist/genpages/rob.html>

<http://www2.southwind.net/~royb/asilid.html>

Bombyliidae

Over wolzwevers heb ik maar één plek kunnen vinden met extra informatie.

<http://www.uq.edu.au/entomology/bombyliid/beefly.html>

Syrphidae

Ik heb het gevoel dat er weinig plekken zijn die een overzicht geven over zweefvliegen. De meeste geven of summere informatie over de familie als geheel, of geven een specifiek artikel of een samenvatting uit een artikel. Dat komt in de onderstaande plekken dan ook naar voren.

<http://www.th-darmstadt.de/~fgeller/mallota.htm>

<http://www2.sel.barc.usda.gov/Diptera/syrphid/syrphid.htm>

<http://www.uni-kiel.de:8080/fsoeko/suppl1.htm>

Veldbiologie/Software

Een plek met veel informatie over veldbiologie en met een opsomming van zo een beetje alle veldbiologische software die je maar kunt bedenken is de plek van Marco Bleeker. Via de veldbiologische softwarelijst en de links kun je veel te weten komen over programma's, wat ze doen en waar de voor gebruikt kunnen worden.

http://www.euronet.nl:80/users/mbleeker/index_nl.html

Mark van Veen
Couwenhoven 42-27
3703 ED Zeist

Berichten en oproepen

Gezocht: *Eristalis pratorum*-waarnemingen

In het vroege voorjaar van 1997 is er door verschillende mensen een tamelijk groot aantal *Eristalis pratorum* gevangen. 1997 lijkt dus weer een goed *pratorum*-jaar te zijn geweest, hoewel niet zo idioot goed als 1985 (zie Ent. Ber. 47: 159-161). *Eristalis pratorum* heeft ons in ons land twee generaties, namelijk maart-april en in juni. Zelf heb ik de tweede generatie niet gevonden omdat ik in het buitenland zat. Ook heb ik van anderen nog geen vangsten uit de tweede generatie vernomen. Om dit *pratorum*-jaar goed in kaart te brengen en te documenteren voor het nageslacht, bij voorkeur in de Vliegenmepper, zou ik graag alle waarnemingen van *Eristalis pratorum* uit 1997 vernemen. Uiteraard ben ik

zeer benieuwd naar juni-vangsten! Waarnemingen uit eerdere jaren zijn ook van harte welkom.

Theo Zeegers
Weegschaalstraat 207
7521 CH Enschede

Dipteradag 28 maart 1998

Op 28 maart zal de Dipteradag gehouden worden, wederom in het Zoologisch museum te Amsterdam. In de ochtend zal een aantal lezingen gehouden worden door leden van de sectie. Bij deze wil ik een oproep doen aan eenieder die via een korte of lange mededeling iets te melden heeft aan de sectie. Bij mij kan men zich aanmelden voor het houden van een lezing of mededeling. In de middag staat de collectie van het museum open. Je kunt dan je moeilijke gevallen vergelijken met collectiemateriaal en met de mening van de andere aanwezigen.

Opgave voor de Dipteradag is niet nodig. Een programma van de dag wordt begin 1998 rondgezonden. In verband met het samenstellen van het programma zou ik aanmeldingen voor lezingen /mededelingen voor 15 februari willen hebben.

Mark van Veen

Dipteraweekende 1998

Voor het Dipteraweekende staat 15-17 mei gepland, in principe in Zeeuws-Vlaanderen. Er is nog geen ruimte gevonden, maar ik ben op zoek. Er wordt naar gestreefd iets in de buurt van Hulst of het land van Saeftinge te vinden. Daar hebben we zowel de zandgronden als de zeeklei en het zoute water in de buurt. Een nadere aankondiging van het weekende zal begin 1998 verzonden worden aan de leden.

Mark van Veen
Couwenhoven 42-27
3703 ED Zeist

Adreswijzigingen:

Wouter van Steenis
& Liane Lankreijer
Androsdreef 52
3562 XB Utrecht
030 - 2615147

André van Eck
Stedestraat 6K
5041 DN Tilburg
013 - 5445037

COLOFON

Vliegenmepper, jaargang 6 nr 2

De Vliegenmepper is het halfjaarlijks verschijnend contactblad van de Sectie Diptera van de Nederlandse Entomologische Vereniging.

De sectie heeft als doel het bevorderen van de studie van de Diptera in het Nederlandse taalgebied. Hierin vervult de Vliegenmepper een belangrijke functie.

Iedereen, ook niet-NEV-leden, kan lid worden van de sectie door 10 gulden over te maken op giro 5621403 t.n.v. Penningmeester Sectie Diptera te Haarlem, onder vermelding van lidmaatschap Sectie Diptera. Alle leden krijgen de Vliegenmepper toegezonden.

Het bestuur van de sectie ziet er als volgt uit:

Voorzitter: Aat Barendregt, Koninginnelaan 9, 3781 GK Voorthuizen (0342-471451)

Secretaris: Theo Zeegers, Weegschaalstraat 207, 7521 CH Enschede (053-4335284)

Penningmeester: Paul Beuk, Dillestraat 15, 2034 MN Haarlem (023-5332780)

Bijeenkomsten: Mark van Veen, Couwenhoven 42-27, 3703 ED Zeist (030-6962687)

Redactie: Jaap van der Linden, Willem Alexanderplein 18, 5271 AR St.- Michielsgestel (073-5516335)

Wouter van Steenis, Androsdreef 52, 3562 XB Utrecht (030 - 2615147)

Redactieadres: zie Jaap van der Linden

Van de penningmeester

Maak contributie over op giro 5621403 t.n.v. Penningmeester Sectie Diptera te Haarlem o.v.v. het jaar/de jaren waarvoor de contributie betaald wordt.

Paul Beuk
Dillestraat 15
2034 MN Haarlem
023 - 5332780

BETAAL CONTRIBUTIE 1998